

**SCIENTIFIC
STUDIES**

Monographs

**PRACE
NAUKOWE**

Monografie

Marian Kawulok

Szkody górnicze w budownictwie

Mining damages in building

Instytut Techniki Budowlanej

Warszawa 2015

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor naczelny
Z-cy redaktora naczelnego

prof. dr hab. inż. LECH CZARNECKI
prof. dr inż. LESŁAW BRUNARSKI
dr inż. JADWIGA FANGRAT
dr MICHAŁ GAJOWNIK
dr hab. inż. PAWEŁ LEWIŃSKI
dr inż. TERESA MOŻARYN
mgr inż. JAN SIECZKOWSKI
dr inż. EWA SZEWCZAK
dr inż. SEBASTIAN WALL

Sekretarz
Członkowie

Recenzent
prof. dr hab. inż. ALEKSANDER WODYŃSKI

Redakcja
dr MICHAŁ GAJOWNIK

Opracowanie komputerowe
SŁAWOMIR KOSIARSKI

© Copyright by Instytut Techniki Budowlanej
Warszawa 2015

*Czterysta pięćdziesiąta piąta pozycja
„Prac Naukowych ITB”*

Wydanie II zmienione i rozszerzone

ISBN 978-83-249-6759-9

Instytut Techniki Budowlanej

Dział Upowszechniania Wiedzy

02-656 Warszawa, ul. Ksawerów 21, tel.: 22 843 35 19

fax: 22 56 64 282, e-mail: wydawnictwa@itb.pl, www.itb.pl

Spis treści

Przedmowa do I wydania	5
Przedmowa do II wydania	6
<i>Streszczenie</i>	7
<i>Summary</i>	8
Ważniejsze terminy	9
Ważniejsze oznaczenia	11
1. Wprowadzenie	15
1.1. Bibliografia	17
2. Wiadomości wstępne	19
2.1. Budownictwo na terenach górniczych	19
2.2. Szkody górnicze i ich systematyka	23
2.3. Nakłady na szkody górnicze	28
2.4. Bibliografia	30
3. Wpływ eksploatacji górniczej na powierzchnię	33
3.1. Rodzaje wpływów eksploatacji górniczej na powierzchni	33
3.2. Deformacje ciągłe – obniżeniowa niecka górnicza	35
3.3. Deformacje nieciągłe	45
3.4. Wstrząsy górotworu pochodzenia górniczego	50
3.5. Zmiana stosunków wodnych w podłożu	53
3.6. Bibliografia	54
4. Wpływ eksploatacji górniczej na obiekty budowlane	57
4.1. Klasyfikacja obiektów	57
4.2. Deformacje ciągłe – niecka górnicza	58
4.3. Nieciągłe deformacje terenu	70
4.4. Wstrząsy górnicze	73
4.5. Zmiana stosunków wodnych	78
4.6. Tereny pogórnice	78
4.7. Bibliografia	80
5. Zasady ochrony obiektów budowlanych na terenach górniczych	83
5.1. Zasady ogólne	83
5.2. Dane górnicze	84
5.3. Dane gruntowe	87
5.4. Oddziaływania górnicze	87
5.5. Obiekty projektowane	92
5.6. Obiekty istniejące	109
5.7. Sprawdzenie stanów granicznych konstrukcji	125
5.8. Bibliografia	139

6. Zachowanie się obiektów budowlanych poddanych wpływow ciągłych deformacji powierzchni.....	145
6.1. Rola przerw dylatacyjnych.....	145
6.2. Budynki sztywne.....	154
6.3. Budynki halowe	197
6.4. Obiekty sakralne	210
6.5. Inne obiekty	223
6.6. Wychylenie obiektów	239
6.7. Realizacja obiektów w czasie ujawniania się wpływów eksploatacji górniczej	259
6.8. Bibliografia	263
7. Oddziaływanie nieciągłych deformacji powierzchni na budynki	271
7.1. Wychodnia uskoku tektonicznego.....	271
7.2. Strefa międzyuskokowa.....	275
7.3. Stare zroby porudne.....	278
7.4. Obszar dawnej, płytkiej eksploatacji.....	282
7.5. Przystosowanie konstrukcji budynków do nieciągłych deformacji terenu	284
7.6. Bibliografia	287
8. Ocena przyczyn uszkodzeń obiektów budowlanych na terenach górniczych....	289
8.1. Przyczyny uszkodzeń obiektów budowlanych.....	289
8.2. Procedura postępowania	290
8.3. Przykłady oceny	292
8.4. Bibliografia	300
9. Właściwości użytkowe budynków na terenach górniczych	303
9.1. Wprowadzenie.....	303
9.2. Ogólna ocena wpływu oddziaływań górniczych na właściwości użytkowe budynków.....	304
9.3. Badania reakcji użytkowników na skutki eksploatacji górniczej	306
9.4. Bibliografia	314
10. Pomiary obiektów budowlanych oraz rejestracja stanu ich uszkodzeń	317
10.1. Wprowadzenie.....	317
10.2. Przemieszczenia obiektów.....	318
10.3. Odkształcenia konstrukcji.....	321
10.4. Rejestracja uszkodzeń	323
10.5. Przykłady pomiarów i badań.....	326
10.6. Bibliografia	329
11. Odpowiedzialność za szkody górnicze.....	333
11.1. Uregulowania formalne	333
11.2. Rekompensata za użytkowanie uszkodzonych i wychylonych budynków.....	335
11.3. Bibliografia	339

PRZEDMOWA DO I WYDANIA

Niniejsza publikacja poświęcona jest zachowaniu się obiektów budowlanych podlegających wpływowi górniczych deformacji podłoża. Zwrócono w niej przede wszystkim uwagę na genezę i charakter pojawiających się w obiektach uszkodzeń. Publikacja zawiera także podstawowe informacje związane z projektowaniem budynków i hal. W tym zakresie nie przytoczono metod obliczeniowych, gdyż są one zawarte w istniejących instrukcjach ITB.

Przedkładając niniejszą książkę do rąk Czytelników, pragnę gorąco podziękować wszystkim osobom, które przyczyniły się do jej powstania. W tym miejscu należy przede wszystkim wymienić pracowników Zakładu Budownictwa na Terenach Górniczych ITB w Gliwicach. Przez współudział w realizacji programów badawczych, których elementy zostały zaprezentowane w monografii oraz wykonanie części fotografii i rysunków, bardzo pomogli w powstaniu ostatecznej wersji pracy. Ponadto monografia jest efektem długoletniej współpracy Zakładu z różnymi przedsiębiorstwami, w tym głównie z pracownikami działów mierniczo-geologicznych kopalń. Kieruję do wszystkich tych osób serdeczne słowa podziękowania.

Szczególne wyrazy wdzięczności pragnę przekazać na ręce recenzentów, prof. dr. hab. J. Kwiatka i prof. dr. hab. inż. A. Wodyńskiego, za wniesienie cennych uwag do monografii. Dziękuję także Działowi Wydawniczemu ITB, zaś szczególnie dr. M. Gajownikowi, za trud przygotowania monografii do druku.

PRZEDMOWA DO II WYDANIA

Przedstawiam II wydanie monografii, rozszerzone i nieznacznie zmienione. Rozszerzenie polega głównie na wprowadzeniu zagadnień związanych z zastosowaniem Eurokodów w problematyce budownictwa na terenach górniczych oraz omówieniu nowych ważnych przypadków zaistniałych szkód górniczych. Na podkreślenie zasługuje fakt, że są one związane głównie z oddziaływaniem poziomych odkształceń, powodujących zagęszczenie podłoża, co jest rzadko w należytym zakresie uwzględniane w projektowaniu. Wprowadzone zmiany wynikają głównie z postępu wiedzy dokonanego od 2010 r. (I wyd.) oraz nowych ustaleń o charakterze normatywnym i prawnym. Zmiany w rozdziałach 3 i 4 są natomiast związane z opublikowaniem przez ITB w 2013 r. poradnika *Ocena przydatności terenów górniczych do zabudowy*.

II wydanie monografii opracowałem w Śląskim Oddziale ITB w Katowicach. Pragnę podziękować wszystkim osobom, które przyczyniły się do jego powstania, w tym przede wszystkim współpracownikom z Pracowni Budownictwa na Terenach Górniczych.

Składam serdeczne podziękowanie opiniodawcy II wydania prof. dr. hab. inż. A. Wodyńskiemu za wniesienie cennych uwag do tekstu monografii. Ponownie dziękuję także Działowi Upowszechniania Wiedzy ITB, a szczególnie dr. M. Gajownikowi, za sprawne przeprowadzenie procedury wydawniczej.

SZKODY GÓRNICZE W BUDOWNICTWIE

Streszczenie

W monografii przedstawiono i zanalizowano różne przypadki niekorzystnych skutków oddziaływań górniczych występujących w obiektach podlegających wpływom deformacji podłoża. Skutki te, potocznie zwane szkodami górniczymi, prezentowane są w odniesieniu do budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, obiektów halowych i sakralnych oraz do różnych obiektów usługowych i przemysłowych. Oprócz tego w monografii przedstawione są podstawowe zasady projektowania nowych i ochrony istniejących obiektów budowlanych na terenach górniczych. W tym zakresie ujęto także wpływy wstrząsów górniczych oraz omówiono możliwość zastosowania Eurokodów w tej problematyce.

Praca składa się z czterech następujących części:

- ogólna charakterystyka problematyki zawartej w monografii oraz opis wpływu eksploatacji górniczej na powierzchnię terenu,

- omówienie wpływu eksploatacji górniczej na obiekty budowlane, zasad konstruowania nowo wznoszonych obiektów oraz warunków dopuszczających eksploatację górniczą pod obiektami istniejącymi wraz z podstawowymi zasadami przystosowania tych obiektów do oddziaływań górniczych, a także sprawdzanie stanów granicznych w budynkach na terenach górniczych, w tym w ujęciu eurokodowskim,

- przykłady oddziaływania deformacji powierzchni i występujących szkód górniczych, wyniki obserwacji i badań różnego rodzaju obiektów budowlanych w odniesieniu do stanów obciążeń występujących na terenach górniczych (podstawowa część monografii),

- zagadnienia uzupełniające, dotyczące przyczyn uszkodzeń obiektów na terenach górniczych, właściwości użytkowych budynków na tych terenach, pomiarów obiektów i rejestracji ich stanu technicznego oraz odpowiedzialności za szkody górnicze.

MINING DAMAGES IN BUILDING

Summary

The monograph presents analyses various cases of negative influence of the actions caused by mining subsidence observed in building objects. These influences, informally termed mining damages, are presented with respect to residential and public-utility buildings, hall and sacred objects, and other kinds of service or industrial buildings. Moreover, the basic principles of protecting the designed and existing buildings located on mining areas are given at the beginning of the monograph. Here the effects of the mining tremors in the buildings are discussed as well. It is discussed the possibility of the use of Eurocodes in this subject.

The book consists of four main parts that address the following problems:

- general presentation of the field covered by this monograph, including the mining exploitation impact on the terrain surface,

- the mining exploitation impact on the building objects; design and construction principles for erecting new objects, and acceptance criteria for the mining exploitation under existing objects, as well as the general principles for adapting these buildings to the mining actions; determination of the boundary conditions in the buildings located in the mining areas, among other things in terms of the Eurocodes,

- examples of the surface deformation impact and resulting mining damages, conclusions drawn from the observation and investigation of the building objects of different type, with relation to the load conditions specific to the mining grounds; it is the main part of the monograph,

- supplementary issues concerned with the reasons of the damages to the objects located in the mining areas, usability properties of the buildings erected there, objects' measurement and registration of their technical condition, and responsibility for the mining damages.